

RIIGIKOHUS

ÕIGUSTEABE OSAKOND

**Riigikohtu praktika tsiviilasjades
september – detsember 2015**

Aktuaalse praktika ülevaade

Maarja Aavik
kohtupraktika analüütik

Tartu
2016

Sisukord

1. STATISTILINE ÜLEVAADE	3
2. MATERIAALÕIGUS	4
2.1 LAPSE ÜLALPIDAMINE (3-2-1-119-15 JA 3-2-1-124-15)	4
2.1.1 <i>Elatise täisealisele lapsele (3-2-1-119-15)</i>	4
2.1.2 <i>Elatise suuruse muutmine ja vähendamine alla seaduses sätestatud miinimummäära (3-2-1-124-15)</i>	5
2.2 TAGATISRAHA ENAMPAKKUMISEL (3-2-1-66-15).....	5
2.3 PANDIPIDAJA NÕUE PANKROTIMENETLUSES (3-2-1-34-15)	7
2.4 KAHJUHÜVITISE VÄHENDAMINE (3-2-1-64-15)	9
2.5 KULUTUSTE HÜVITAMINE ÜÜRNIKULE (3-2-1-51-15).....	9
2.6 TAASTUVENERGIATASU MAKSMISEGA KAASNEV JA MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE VÕRGUÜHENDUSE KATKESTAMISEL (3-2-1-71-14)	10
3. MENETLUSÕIGUS	12
3.1 MAA- JA HALDUSKOHTU PÄDEVUS MENETLUSKULUDE JAGAMISEL (3-2-4-1-15)	12
3.2 MENETLUSDOKUMENTIDE ESITAMINE LÄBI E-TOIMIKU (3-2-1-96-15).....	13
3.3 MENETLUSDOKUMENDI KÄTTETOIMETAMINE (3-2-1-99-15).....	14
3.4 HAGI TAGAMINE SOLIDAARVÕLGNIKEST KOSTJATE SUHTES (3-2-1-140-15)	14
3.5 ALAEALISE LAPSE ESINDAMINE KOHTUMENETLUSES (3-2-1-127-15).....	15

1. Statistiline ülevaade¹

01.09.2015 – 31.12.2015 saabus Riigikohtusse 384 menetlustaotlust tsiviilasjades. Neist 173 olid kassatsioonkaebused, 200 määruskaebused ja 9 teistmisavaldused. Riigikohtu tsiviilkolleegium vaatas nimetatud perioodil läbi 413 menetlustaotlust, millest 192 olid kassatsioonkaebused, 206 määruskaebused ja 10 teistmisavaldused. Menetlusloa sai 63 taotlust, so 15% pöördumistest.

01.09.2014 – 31.12.2014 tegi Riigikohtu tsiviilkolleegium põhistatud lahendeid 83 tsiviilasjas, sealhulgas kolleegiumi kogu koosseisu poolt 6 tsiviilasjas. Kolmes asjas on Riigikohus peatanud menetluse kuni Euroopa Kohtule esitatud küsimustes Euroopa Kohtu lahendi jõustumiseni.

Riigikohtusse edasikaevatud kohtulahend jäeti muutmata 11 korral. Kohtulahend tühistati ning asjas tehti uus lahend 2 korral. Kohtulahend tühistati ja asi saadeti läbivaatamiseks ringkonnakohtule 40 korral. Kohtulahend tühistati ja asi saadeti läbivaatamiseks esimese astme kohtule 12 korral. Ringkonnakohtu lahend tühistati ja jõustati esimese astme kohtu lahend 4 korral. Kohtulahendit muudeti 3 korral. Lahend tühistati materiaaloiguse normi ebaõige kohaldamise tõttu 13 korral. Lahend tühistati menetlusõiguse normi ebaõige kohaldamise tõttu 11 korral. Lahend tühistati materiaaloiguse ja menetlusõiguse normi ebaõige kohaldamise tõttu 23 korral.

Teemadest olid enim esindatud võlaõigus (38). Järgnesid asjaõigus (10), tagamise ja täitmisega seotud toimingud (9), perekonnaõigus (6), pankrotiõigus (4), äriõigus ja ühinguõigus (4), elamuõigus (3), tööõigus (3) ning tsiviilkohtumenetlus (2). Ühe lahendiga olid esindatud rahvusvahelise eraõiguse, menetluskulude ja tsiviilkohtumenetluse asjad.

Järgnevalt antakse ülevaade Riigikohtu tsiviilkolleegiumi poolt maist kuni augustini tehtud lahenditest, milles Riigikohus on andnud olulisemaid uudseid seisukohti õigusaktide tõlgendamisel. Seejuures tuleb silmas pida, et **Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti vaid kohtulahendis**. Käesolevas ülevaates esitatu ei ole võrdsustatav Riigikohtu poolt lahendites väljendatud seisukohtadega.

---

¹ Statistilised andmed kajastavad ülevaate koostamise ajal andmebaasist nähtuvat hetkeseisu.

2. Materiaalõigus

2.1 Lapse ülalpidamine (3-2-1-119-15 ja 3-2-1-124-15)

2.1.1 *Elatise täisealisele lapsele (3-2-1-119-15)*

Tsiviilasjas nr **3-2-1-119-15** on tsiviilkolleegium selgitanud täisealisele lapsele makstava elatise seotud küsimusi. Praktikast on olnud vaidluste all, kas täisealisele lapsele kehtib samuti miinimumelatiselise maksmise nõue nagu alaealisele lapsele, kellele makstava elatise miinimumsuuruse sätestab PKS § 101 lg 1, mille kohaselt ei või elatis ühele lapsele olla väiksem kui pool Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäära.

Tsiviilkolleegiumi asus seisukohale, et **PKS § 101 lg 1 kohaldub üksnes alaealiste laste suhtes. Üksnes juhul, kui täisealiseks saanud isikul ei ole vara enda ülalpidamiseks ja temalt ei saa õppetöö või muu mõjuva põhjuse tõttu eeldada sissetuleku hankimist oma vajaduste rahuldamiseks, tekib isikul õigus nõuda ülalpidamist. Seejuures sõltub ülalpidamise ulatus isiku abivajaduse ulatusest.**²

Lisaks analüüsis tsiviilkolleegium PKS § 102 lg 2 kohaldamist täisealisele lapsele elatise maksmise korral – st kas vanem saab vabaneda lapse ülalpidamise kohustusest. PKS § 102 lg 2 järgi ei vabane vanem üksnes alaealise lapse ülalpidamise kohustusest ning peab sellises olukorras kasutama tema käsutada olevaid vahendeid enda ja lapse ülalpidamiseks ühetaoliselt, kuid alla miinimummäära saab elatist vähendada üksnes mõjuval põhjusel. Tsiviilkolleegium leidis, et **PKS § 97 p 2 alusel esitatud täisealiseks saanud õppiva lapse ülalpidamismõuet lahendades kohaldub PKS § 102 lg 1 ja kohaldada ei tule PKS § 102 lg-t 2.**³

PKS 102 lg 1 kohaselt isik vabaneb ülalpidamiskohustusest selles ulatuses, milles ta ei ole tema muid kohustusi ja varalist seisundit arvestades võimeline andma teisele isikule ülalpidamist, kahjustamata enese tavalist ülalpidamist. See tähendab, et ülalpidamist andma kohustatud isik võib PKS § 102 lg 1 alusel ülalpidamiskohustusest vabaneda.

Lisaks märkis tsiviilkolleegium, et vanema kohustus kasutada PKS § 102 lg 2 teise lause järgi tema käsutuses olevaid vahendeid enda ja lapse ülalpidamiseks ühetaoliselt ei tähenda seda, et vanema käsutuses olevad vahendid tuleb aritmeetilisel jagada ülalpeetavate isikute (sh ülalpidaja) arvuga. Pigem tähendab see seda, et vahendeid tuleb kasutada võrdväärselt kõigi ülalpeetavate vajaduste rahuldamiseks.⁴ Ühtse kohtupraktika kujundamiseks märkis tsiviilkolleegium, et **kohus ei või alaealise lapse kasuks mõista välja elatist kauemaks kui tema täisealiseks saamiseni.**⁵

Lisaks käsitles Riigikohus eelpool nimetatud lahendis ka elatise suuruse muutmisega seotud küsimusi. Tsiviilkolleegium märkis, et **sellises olukorras, kus kohtulahendiga ei ole tuvastatud elatise väljamõistmise aluseks olevaid asjaolusid, tuleb ka elatise suuruse muutmise hagi lahendamiseks tuvastada, kas ja millises ulatuses on isik kohustatud teisele isikule ülalpidamist andma.**⁶

² RKTkm 3-2-1-119-15 p 10.

³ RKTkm 3-2-1-119-15 p 11.

⁴ RKTkm 3-2-1-119-15 p 11.

⁵ RKTkm 3-2-1-119-15 p 13.

⁶ RKTkm 3-2-1-119-15 p 12 ja RKTko 3-2-1-124-15 p 12.

2.1.2 Elatise suuruse muutmine ja vähendamine alla seaduses sätestatud miinimummäära (3-2-1-124-15)

Elatisega seotud küsimusi käsitles Riigikohus ka tsiviilasjas nr **3-2-1-124-15**. Pooled vaidlesid kassatsiooniasemes eelkõige selle üle, kas kohus saab lapse vajadusi tuvastamata mõista vanemalt lapse kasuks välja PKS § 101 lg-s 1 sätestatud miinimumelatise, kui laps saab iga kuu olulise suurusega toetust välisriigist.

Riigikohus märkis esmalt, et **lisaks lapse vajaduste ja/või vanema(te) varalise seisundi muutumisele annab ka seaduses sätestatud miinimumelatise muutumine alust nõuda kohtulahendiga väljamõistetud elatise suuruse muutmist**. Lisaks faktiliste asjaolude muutumisele võivad elatise suuruse muutmise aluseks olla ka õiguslikud muudatused.⁷ Tsiviilkolleegium leidis, et sarnaselt elatise esmakordsele väljamõistmisele, ei ole elatise suurendamiseks PKS § 101 lg-s 1 sätestatud miinimumini üldjuhul tõendada, et lapse vajadused on suurenenud.⁸ Ühtlasi juhiti lahendis kohtute tähelepanu sellele, et **vältimaks korduvat kohtu poole pöördumist TsMS § 459 lg 1 alusel, on ülalpidamist saama õigustatud lapse huvides määrata elatise suurus kindlaks nii, et miinimumelatise suuruse muutudes ei osutu kohtulahendiga väljamõistetud või kohtumäärusega kinnitatud kompromissis sisalduv elatis miinimumelatisest väiksemaks**.⁹

Tsiviilkolleegium jäi varem väljendatud seisukohale, et elatise suurust määrates tuleb kohtul arvestada, et osa lapse vajadustest võib olla kaetud riiklike toetustega.¹⁰ **Lapse vajaduste rahuldamiseks mõeldud toetuse ulatuses saab lugeda lapse vajadused rahuldatuks ning see võib olla mõjuvaks põhjuseks vähendada vanemalt väljamõistetavat elatist alla seaduses sätestatud miinimummäära või jätta elatis välja mõistmata, kui toetus katab kõik lapse eluvajadused**.¹¹ PKS § 102 lg 2 neljandas lauses esitatud on näidislooteluga, mistõttu saab kohus iga üksikjuhtumi asjaolusid arvestades hinnata, kas asjas esineb mõjuv põhjus miinimumelatisest väiksema elatise väljamõistmiseks või mitte.¹²

2.2 Tagatisraha enampakkumisel (3-2-1-66-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-66-15** käsitleti küsimusi, mis on seotud enampakkumisel tagatisraha maksmisega. Asjaolude kohaselt tasus hageja enampakkumisel osalemiseks pankrotihaldurite määratud tagatisraha 450 000 eurot ning leidis, et see on jäetud talle pärast enampakkumise nurjunuks kuulutamist alusetult tagastamata.

Tsiviilkolleegiumi kogu koosseisu hinnangul täidab pankrotihaldur enampakkumisel müümist korraldades, sh tagatisraha suuruse määramise tähenduses samuti avalik-õiguslikke ülesandeid nagu kohtutäitur.¹³ Seega ei erine pankrotihalduri vastutus tagatisraha määramisel olemuselt kohtutäituri vastutusest. Võimalik on KTS § 9 lg 1 esimest lauset ja lg-t 8 tõlgendada selliselt, et nende sätete alusel tuleb lahendada ka kohtutäituri vastu esitatav alusetu rikastumise nõue.¹⁴ Põhjendatud ei oleks kahju hüvitamise nõude ja alusetu rikastumise nõude lahendamine

⁷ RKTko 3-2-1-124-15 p 12.

⁸ RKTko 3-2-1-124-15 p 13.

⁹ RKTko 3-2-1-124-15 p 13.

¹⁰ RKTko 3-2-1-124-15 p 16 ja vt ka RKTko 3-2-1-37-11 p 16 ja RKTko 3-2-1-137-09 p 15.

¹¹ RKTko 3-2-1-124-15 p 16.

¹² RKTko 3-2-1-124-15 p 15.

¹³ RKTko 3-2-1-66-15 p 10.

¹⁴ RKTko 3-2-1-66-15 p 10.

vastavalt maakohtus ja halduskohtus. Sama kehtib pankrotihalduri vastu esitatava alusetu rikastumise nõude korral, ka seda haginõuet on võimalik esitada maakohtule nagu PankrS § 63 lg 1 järgset kahju hüvitamise nõuet. Enampakkumisel tasutud tagatisraha tagastamata jätmisest tuleneva alusetu rikastumise nõude lahendamisel maakohtus tuleb seaduses selge regulatsiooni puudumise tõttu KTS § 9 lg 1 esimese lause analoogilise kohaldamise abil lähtuda riigivastutuse seadusest (RVastS).¹⁵ Tsiviilkolleegium märkis, et RVastS § 24 lg-s 1 sätestatu ei piira pankrotihalduri vastu hagi esitamist maakohtule.¹⁶

TMS § 83 lg 1 kehtib ka pankrotimenetluses. TMS § 137 viite alusel kohaldatakse TMS § 83 ka kinnisasjade müügi korral. Tsiviilkolleegium märkis, et TMS § 83 lg 1 peamine eesmärk on enampakkumisel osalejate distsiplineerimine ning selle tagamine, et enampakkumisel osaleksid isikud, kes ka tegelikult soovivad enampakutavat asja osta ega soovi enampakkumist nurjata.¹⁷ Riigikohus leidis, et väga suure alghinna korral oleks mõistlik määrata tagatisrahana summa diskretsiooniõiguse teostamise n-ö alumise piiri lähedalt, st eelduslikult *ca* 1-2% müüdava eseme alghinnast. Vastasel korral ei taga tagatisraha enam oma algset eesmärki ja võib saada takistuseks ostuhuviliste leidmisele ja seega ka võlausaldajate nõuete rahuldamisele.¹⁸ Õigusaktides ei ole täpset regulatsiooni selle kohta, kas pankrotimenetluses määratud tagatisraha suurust oleks võimalik enne enampakkumist vaidlustada. Seega astub pankrotihalduri asemele kohus.¹⁹

Tsiviilkolleegiumil oli ka kahtlus, et TMS § 100 lg 4 teine lause võib olla vastuolus PS §-s 32 sätestatud omandipõhiõigusega selles osas, milles see lause näeb ette tagastamata jäetud tagatisraha kandmise koja eelarve ühisossa. TMS § 100 lg 4 teine lause võib viidatud ulatuses kahjustada pankrotivõlausaldajate huve (omandiõigust) saada rahuldatud pankrotimenetluses esitatud ja tunnustatud nõue. TMS § 100 lg 4 teise lause regulatsiooni puudumisel oleks mõistlik lugeda tagastamata jääv tagatisraha PankrS § 108 lg 2 alusel pankrotivara hulka. Pankrotivõlausaldajate omandiõiguse riivel võib puududa legitiimne eesmärk.²⁰

Lisaks oli tsiviilkolleegiumil kahtlus, kas TMS § 100 lg 4 teine lause on kooskõlas PS §-s 32 sätestatud omandipõhiõigusega (ja PS §-s 14 sätestatud õigusega ausale menetlusele) osas, milles see lause ei näe ette tagatisraha tagastamise üle otsustamisel kaalutusõiguse teostamise võimalust. TMS § 100 lg 4 teine lause ei võimalda enampakkumise korraldajal kaaluda tagatisraha osalist või täielikku tagastamist juhtudel, mil tagatisraha maksnud ning enampakkumisel parima pakkumise teinud isik on ostuhinna õigel ajal ja täies ulatuses tasumiseks teinud endast oleneva, st kui ostjal ei ole olnud enampakkumise nurjamise eesmärki. Kuna ei ole normi, mis annaks kaalutusõiguse, siis ei ole aga pankrotihaldurid ega kohus saanud nende asjaoludega arvestada ning seega on riivatud tagatisraha maksnud isiku omandipõhiõigust.²¹

Riigikohus on olnud seisukohal, et vähemalt üldjuhul on avalik-õiguslikus suhtes rahalise kohustuse täitmisega viivitamisel makse saajal õigus nõuda seadusjärgses määras viivist.²²

---

¹⁵ RKTko 3-2-1-66-15p 10.

¹⁶ RKTko 3-2-1-66-15 p 10.

¹⁷ RKTko 3-2-1-66-15 p 14.

¹⁸ RKTko 3-2-1-66-15 p 15.

¹⁹ RKTko 3-2-1-66-15 p 17.

²⁰ RKTko 3-2-1-66-15 p 18.

²¹ RKTko 3-2-1-66-15 p 18.

²² RKTko 3-2-1-26-14 p 12.

Kolleegiumi hinnangul ei olnud viivisenõue praegusel juhul ka vastuolus avalik-õigusliku suhte olemusega RVastS § 22 lg 2 tähenduses.²³

Tsiviilkolleegium nõustus ringkonnakohtu seisukohaga TMS § 100 lg 4 kohta, mille järgi ei saa TMS §-st 100 järeldada, et ainult uue enampakkumise (kordusenampakkumise) korraldamisel jääb esimesel enampakkumisel parima pakkumise teinud isikule tagatisraha tagastamata. Teistsuguse tõlgenduse korral võiks pahatahtlikul, nt võlgnikuga seotud isikul olla võimalus esimene enampakkumine nurjata, tehes ilma sisulise ostmissoovita parima pakkumise ja jättes pärast ostuhinna tasumata.²⁴

2.3 Pandipidaja nõue pankrotimenetluses (3-2-1-34-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-34-15** muutis tsiviilkolleegium mitme oma varasemat praktikat pandipidaja nõude osas pankrotimenetluses. Esiteks, eelmistes lahendites on Riigikohus PankrS § 153 lg-d 2 ja 4 tõlgendades leidnud, et ulatuses, milles pandipidaja osaleb pankrotimenetlusega seotud väljamaksetes PankrS § 153 lg 2 järgi, ei tule pandipidaja nõuet rahuldada teise järgu nõudena.²⁵ **Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kogu koosseis muutis eelnimetatud seisukohta ja leidis, et ulatuses, milles pandipidaja nõue jääb pankrotimenetlusega seotud väljamaksete mahaarvamise tõttu esimese järgu nõudena rahuldamata, tuleb tema nõue rahuldada PankrS § 153 lg 1 p 2 järgi koos muude tähtaegselt esitatud tunnustatud nõuetega ehk teise järgu nõuetega.**²⁶

Teiseks, Riigikohus on oma varasemas praktikas leidnud, et pandiga tagatud nõude rahuldamisel pandieseme müügist saadud raha ulatuses saab sellest maha arvata pankrotimenetlusega seotud väljamakseid maksimaalselt kuni 15/100 ulatuses pandieseme müügist saadud rahasummast.²⁷ Samuti on kolleegium varem leidnud, et PankrS § 153 lg 2 kohaselt tuleb isegi siis, kui pandieseme müügist laekub rohkem raha kui pandipidaja pandiga tagatud nõue, lähtuda mahaarvatava summa arvutamisel pandieseme müügist saadud rahasummast, mitte pandiga tagatud nõude summast.²⁸

Riigikohus muutis ka selles osas oma seisukohta ning selgitas ja põhjendas alljärgnevalt, millisest summast tuleb mahaarvatava summa arvutamisel lähtuda.²⁹ See, kui soodsalt pandiese müüakse, ei tohiks seada pandipidajaid pankrotimenetluse kulude kandmisel ebavõrdsesse olukorda.³⁰ Pandipidajal saada olevast müügitulemist mahaarvatava rahasumma kohta sätestab PankrS § 153 lg 2, et maha tuleb arvata PankrS § 146 lg-s 1 nimetatud väljamaksed võrdeliselt pandieseme müügist saadud rahasumma suhtele pankrotivara müügist laekunud raha kogusummasse. Tsiviilkolleegium leidis, et "pandieseme müügist saadud rahasumma" all on ka selles lauseosas peetud silmas rahasummat, mis pandipidajale müügitulemist tuleks välja maksta, kui pandipidaja kulude kandmises ei osaleks. See tähendab, et **PankrS § 153 lg 2 mõtte kohaselt tuleb rahasummast, mille pandipidaja peaks müügitulemi järgi saama, maha**

²³ RKTko 3-2-1-66-15 p 19.

²⁴ RKTko 3-2-1-66-15 p 20.

²⁵ RKTkm 3-2-1-44-05 p-d 15 ja 16; RKTkm 3-2-1-85-14 p 10.

²⁶ RKTkm 3-2-1-34-15 p 13.

²⁷ RKTkm 3-2-1-44-05 p 17; RKTkm 3-2-1-126-06 p 16; RKTkm 3-2-1-167-11 p 12; RKTkm 3-2-1-122-12 p 12.

²⁸ RKTkm 3-2-1-122-12 p 12; RKTkm 3-2-1-85-14 p 10.

²⁹ RKTkm 3-2-1-34-15 p 17.

³⁰ RKTkm 3-2-1-34-15 p 18.

arvata see osa menetluskuludest, mis on proportsionaalne nimetatud müügitulemi osa ja pankrotivara müügist laekunud raha kogusumma suhtega.³¹

Järgmisena tuleb vastavalt kulude kandmise proportsioonile leida sellele vastav osa PankrS § 146 lg-s 1 märgitud väljamaksete kogusummast. Just see summa tuleb pandipidajale muidu väljamaksmisele kuuluvast rahasummast maha arvata – eeldusel, et mahaarvatav osa ei ületa 15% müügitulemist, millele pandipidajal oleks õigus, kui ta ei peaks kulusid kandma. Kui PankrS § 153 lg 2 järgi arvutatav osa PankrS § 146 lg-s 1 märgitud väljamaksetest ületab 15% sellest müügitulemi osast, siis on mahaarvamine piiratud 15%-ga. Ekslik on lähtuda pandipidaja kanda jäetava kuluosa arvutamisel üksnes 15%-st, sest see on vaid ülemmäär, millest rohkem ei või pandipidajale kulude kandmist panna. Seetõttu ei ole pandipidaja kanda jääva menetluskulude osa arvutamisel õige see, kui pandipidaja pandieseme müügitulemist (või selle osast) võetakse lihtsalt maha 15%.³²

Tsiviilkolleegium leidis, et pankrotimenetluse kulude proportsioonist võib kõrvale kalduda, kui mõne võlausaldaja nõude tagatiseks oleva vara säilimiseks ja hoolduseks on tehtud otseseid kulutusi, kuid sellisel juhul tuleb lõpparuandes nimetatud kulutused välja tuua ja neid tõendada.³³

Lahendis märgiti, et kohus peab pankrotimenetluse lõpetamise määruse resolutsioonis märkima mh selle osa võlausaldaja esimese järgu nõudest, mis jäi rahuldamata pankrotimenetlusega seotud väljamaksete tõttu.³⁴ Pankrotimenetluses rahuldamata jäänud nõue iseenesest ei lõppe ja ulatuses, milles pandiga tagatud nõue jääb pankrotimenetlusega seotud väljamaksete mahaarvamise (PankrS § 153 lg 2) tõttu rahuldamata, rahuldatakse see PankrS § 153 lg 1 p 2 kohaselt teise järgu nõudena.³⁵

Lisaks käsitleti lahendis pankrotihalduri tasu määramise küsimusi. Riigikohus on ka oma varasemas praktikas selgitanud pankrotihalduri tasu määramise aluseid.³⁶ Asjaolu, et halduri taotletava tasu suurusega on nõustunud võlgnik, pankrotitoimkond ja võlausaldajate üldkoosolek, ei võimalda kohtul määrata haldurile tasu seaduses sätestatud rikkudes ega vabasta teda kohustusest pankrotihaldurile tasu määramist seaduse kohaselt põhjendada.³⁷ Kolleegium kordas oma varasemat seisukohta, mille kohaselt võib kohus PankrS § 65 lg-st 5 tulenevalt määrata haldurile alammäärast suurema tasu üksnes põhjendatud juhul.³⁸ Kuigi seaduse järgi on tasu määramisel orientiiriks pankrotivara suurus, tuleb halduri tasu määramisel lähtuda eelkõige halduri töö mahust ja keerukusest, mitte ainuüksi pankrotivara suurusest. Üksnes asjaoluga, et võlgniku pankrotivara väärtus on suur, ei saa põhjendada halduri tasu suurendamist. Samuti peab kohus arvestama, et ka tasu alammäär on pigem orienteeruv summa, kuid kui halduri töömaht ei ole suur ja nt ettevõtte juhtimisel, vara realiseerimisel või tagasivõitmisel ei ole saadud oodatust märksa paremaid tulemusi, siis on alust määrata ka alammäärast väiksem tasu, sest vastasel korral võiks halduri tasu kujuneda ebamõistlikult suureks.³⁹

³¹ RKTkm 3-2-1-34-15 p 19.

³² RKTkm 3-2-1-34-15 p 20.

³³ RKTkm 3-2-1-34-15 p 22.

³⁴ RKTkm 3-2-1-34-15 p 24.

³⁵ RKTkm 3-2-1-34-15 p 25.

³⁶ RKTkm 3-2-1-34-15 p 27; RKTkm 3-2-1-48-13 p-d 16 ja 17.

³⁷ RKTkm 3-2-1-34-15 p 28.

³⁸ RKTkm 3-2-1-34-15 p 29; RKTkm 3-2-1-48-13 p 17.

³⁹ RKTkm 3-2-1-34-15 p 29.

Riigikohtunikud Peeter Jerofejev ja Tambet Tampuu jäid lahendi osa eriarvamusele. Nad ei nõustunud tsiviilkolleegiumi enamuse seisukohaga, et ulatuses, milles pandipidaja nõue jääb pankrotimenetlusega seotud väljamaksete mahaarvamise tõttu esimese järgu nõudena rahuldamata, tuleb tema nõue rahuldada PankrS § 153 lg 1 p 2 järgi koos muude tähtaegselt esitatud tunnustatud nõuetega ehk teise järgu nõuetega.⁴⁰ Riigikohtunikud jäid kolleegiumi varasema seisukoha juurde, mille järgi ei tule pandipidaja nõuet rahuldada teise järgu nõudena ulatuses, milles pandipidaja osaleb pankrotimenetlusega seotud väljamaksetes PankrS § 153 lg 2 järgi.⁴¹ Riigikohtunike arvates toob kolleegiumi enamuse seisukoht kaasa ebaõiglase olukorra, kus pandipidaja hakkab kandma pankrotimenetluse kulusid võrreldes teiste teise järgu nõuet omavate võlausaldajatega vähem, kui ta peaks võrdeliselt kandma oma nõude suurust arvestades.⁴²

2.4 Kahjuhüvitise vähendamine (3-2-1-64-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-64-15** selgitas Riigikohus ühest oma varasemalt lahendist tuleneva seisukoha kohaldamist. Küsimuse all oli kahjuhüvitise vähenemine tulenevalt VÕS § 139. Lahendis leiti, et ühes oma varasemas lahendis (ja selle parandamismääruses) ei võtnud Riigikohus seisukohta kahjuhüvitise maksmise kohta juhul, kus juhtide osalus õnnetuse põhjustamises on enam-vähem võrdne ja ei esine sõidukitest nähtuvate riskide olulisi erinevusi.⁴³ Tsiviilkolleegiumi kogu koosseis leidis, et **selles lahendis võeti seisukoht ainult juhu kohta, kus juhtide osalus õnnetuse põhjustamises on teadmata ja ei esine sõidukitest nähtuvate riskide olulisi erinevusi.**⁴⁴ Tsiviilkolleegium märkis, et juhtide osaluse teadmatuks jäämine saab tulla kõne alla üksnes erandjuhtudel.⁴⁵

Riigikohus märkis lisaks, et kui kohus leiab, et mõlemad juhid rikkusid liiklusseaduses sätestatud ohutu liiklemise nõudeid ja nende osalus liiklusõnnetuses oli, arvestades nii nende käitumist kui ka nende sõidukitest lähtuvaid käitamisriske, enam-vähem võrdne, on kohtul alust VÕS § 139 lg 1 järgi vähendada hagejale mõistetavat varalise kahju hüvitist eelduslikult 50%.⁴⁶ Sõidukist potentsiaalselt lähtuva ohu suurust saab arvestada VÕS § 139 kohaldamisel juhul, kui vastavad ohutegurid konkreetse liiklusõnnetuse ajal realiseerusid.⁴⁷

2.5 Kulutuste hüvitamine üürnikule (3-2-1-51-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-51-15** on Riigikohus selgelt väljendanud oma senise praktika muutmist üürnikule kulutuste hüvitamise osas. Nimelt on Riigikohus varasemalt leidnud, et VÕS § 286 lg 2 alusel võib nõuda hüvitist muu hulgas sõltumata sellest, kas üürileping on lõppenud või mitte.⁴⁸ Kuid hilisemates lahendites on asutud vastupidisele seisukohale, mille kohaselt **saab üürnik ka VÕS § 286 lg 2 alusel nõuda hüvitist VÕS § 338 lg-te 1 ja 2 järgi kuue kuu jooksul alates üürilepingu lõppemisest.**⁴⁹ Käesoleva lahendiga on Riigikohus viimati nimetatud seisukohta lõpuks ka kogu koosseisu lahendiga kinnitanud.⁵⁰

⁴⁰ Riigikohtunike Peeter Jerofejevi ja Tambet Tampuu eriarvamus tsiviilasjas nr 3-2-1-34-15

⁴¹ RKTkm 3-2-1-44-05 p-d 15 ja 16; RKTkm 3-2-1-85-14 p 10.

⁴² Riigikohtunike Peeter Jerofejevi ja Tambet Tampuu eriarvamus tsiviilasjas nr 3-2-1-34-15

⁴³ RKTko 3-2-1-7-13 p 33 ja selle parandusmäärus.

⁴⁴ RKTko 3-2-1-64-15 p 11; RKTko 3-2-1-7-13 p 33 ja selle parandusmäärus.

⁴⁵ RKTko 3-2-1-64-15 p 15.

⁴⁶ RKTko 3-2-1-64-15 p 11.

⁴⁷ RKTko 3-2-1-64-15 p 14.

⁴⁸ RKTko 3-2-1-21-08 p 13.

⁴⁹ RKTko 3-2-1-9-13 p 12; RKTko 3-2-1-179-13 p 21.

⁵⁰ RKTko 3-2-1-51-15 p 18.

Tsiviilkolleegium selgitas lisaks, et juhul, kui üürnik on teinud üüriesemele kulutusi, mida ei tule hüvitada VÕS § 279 lg 3 ega ka VÕS § 286 lg 1 järgi, siis on tal VÕS § 286 lg-st 2 tulenevalt õigus esitada üürileandja vastu kulutuste hüvitamise nõudeid käsundita asjaajamise sätete alusel (VÕS §-d 1018 ja 1023). VÕS § 286 lg 2 mõttes on käsundita asjaajamise sätteks ka VÕS § 1024 lg 4, milles sätestatud eelduste puhul saab kohaldada teise isiku esemele kulutuste tegemisest tulenevat alusetu rikastumise instituudi sätet – VÕS § 1042.⁵¹

Riigikohtunikud Villu Kõve ja Malle Seppik jäid aga eriarvamusele selles osas, nagu oleks teise tsiviilasjas otsuse resolutsioonis praeguse asja jaoks siduvalt tuvastatud, et pooltel on üürileping.⁵²

2.6 Taastuenergia tasu maksmisega kaasnev ja mittevaralise kahju hüvitamine võrguühenduse katkestamisel (3-2-1-71-14)

Riigikohtu tsiviilkolleegium andis tsiviilasja **3-2-1-71-14** üle Riigikohtu üldkogule, kuna tekkis kahtlus, et taastuenergia tasu maksmisega kaasnev tarbija põhiseaduse (PS) §-s 32 sätestatud omandipõhiõiguse riive ELTS § 59² lg-s 1 koosmõjus § 59 lg-tega 1 ja 2 võib olla vastuolus põhiseadusega. Lisaks esitas üldkogu ka mitmeid olulisi seisukohti mittevaralise kahju hüvitamise osas.

Üldkogu leidis, et Riigikohus saab hinnata taastuenergia tasu põhiseaduspärasust hoolimata sellest, et tegemist on riigiabiga, mille Euroopa Komisjon on tunnistanud õiguspäraseks. Riigikohus märkis, et mingil juhul ei keela Euroopa Liidu õigus riikidel tagada riigisiseseid põhiõigusi määral, mil nende põhiõiguste realiseerimine ei sea ohtu Euroopa Liidu õiguse ülimuslikkust, ühtsust ja tõhusust.⁵³

Üldkogu märkis, et asjakohane põhiseaduse sätte on § 113, leides, et taastuenergia tasu on PS §-s 113 nimetatava avalik-õiguslik rahaline kohustus *sui generis*. Seda põhjusel, et taastuenergia tasu määr, mille määrab põhivõrguettevõtja igaks aastaks, kujuneb omapärasest süsteemis sisuliselt ise, kuigi süsteemi kulud lähtuvad seaduses sätestatud kulutustest. Ka sellisele rahalisele kohustusele laieneb PS §-st 113 tulenev isiku subjektiivne õigus.⁵⁴

Riigikohus leidis, et taastuenergia tasu määr ei olnud ilmselgelt põhjendamatu, kuna seadusandjal on ulatuslik otsustusruum ja ta kaalus asjassepuutuvaid norme kehtestades erinevaid ettepanekuid, et tootjale makstava toetuse suurus sõltub tema toodetud keskkonnasäästlikuma elektrienergia kogusest ja tarbijalt võetav tasu tema tarbitavast elektrienergia kogusest, et tootjale makstakse toetust piiratud aja jooksul, et taastuenergia toetuste määrad ei olnud ülemäära suured ning et isiku omandipõhiõiguse riive ei olnud ebaproportsionaalne.⁵⁵

Üldkogu asus kokkuvõtlikult seisukohale, et kuna taastuenergia tasu on kehtestatud üksnes (taastu)energia tootmise edendamise eesmärgi saavutamiseks, seda eesmärki on võimalik kehtestatud tasu ja toetuste süsteemiga saavutada ning taastuenergia tasu määr ei olnud selle kehtestamisega taotletavaid eesmärke silmas pidades ilmselgelt põhjendamatu, **siis oli**

⁵¹ RKTko 3-2-1-51-15 p 19.

⁵² Riigikohtunike Villu Kõve ja Malle Seppiku eriarvamus Riigikohtu otsuse kohta tsiviilasjas nr 3-2-1-51-15.

⁵³ RKÜKo 3-2-1-71-14 p 83.

⁵⁴ RKÜKo 3-2-1-71-14 p 96.

⁵⁵ RKÜKo 3-2-1-71-14 p 124.

taastuenergia tasu kui sui generis avalik-õiguslik tasu kehtestatud kooskõlas PS §-st 113 tulenevate nõuetega.⁵⁶ Järelikult olid ELTS § 59 lg 1 p-d 1–4, lg 2 p-d 1–3, § 59¹ lg 1, lg 2 p-d 2–5 ja lg 5 ning § 59² lg-d 1, 2, 4 ja 5 osas, milles need panevad tarbijale kohustuse maksta taastuenergia tasu ja sätestavad taastuenergia tasu suuruse kujunemise alused, põhiseadusega kooskõlas.⁵⁷ Üldkogu märkis lisaks, et viimati nimetatud seisukoht ei tähenda, nagu ei võiks üldkogu teistsuguste asjaolude korral asuda taastuenergia tasu määra põhiseaduspärasuse suhtes teisele seisukohale. Üldkogu ei välistanud, et muudatused elektri turuhinnas või muudes asjas tähtsust omavates asjaoludes võivad (või on juba võinud) kaasa tuua olukorra, kus taastuenergia toetused ja nende finantseerimiseks kehtestatud tasud muutuvad (või on juba muutunud) põhiseaduse mõttes ülemääraseks.⁵⁸

Mittevaralise kahju kohta leidis üldkogu, et külmal ajal elukohas elektri võrguühenduse katkestamisega kaasnedavad tavapärasest olmelisest elukorraldusest oluliselt mõjutavad märkimisväärsed ebamugavused ja hingelised üleelamised võivad üldkogu hinnangul tekitada isikule mittevartalise kahju.⁵⁹ Üldkogu märkis, et lepingu rikkumisega tekitatud mittevartalise kahju hüvitamise nõude esitamine on oluliselt piiratud ning üldjuhul ei saa seda nõuda. Erandina saab mittevartalise kahju hüvitamist nõuda VÕS § 134 lg-s 1 nimetatud olukordades, s.o üksnes juhul, kui lepinguline kohustus oli suunatud mittevartalise huvi järgimisele ning sõltuvalt lepingu sõlmimise või kohustuse rikkumise asjaoludest sai võlgnik aru või pidi aru saama, et kohustuse rikkumine võib põhjustada mittevartalise kahju.⁶⁰

Lähtudes VÕS § 134 lg-s 1 sätestatust, on Riigikohtu tsiviilkolleegium tunnustanud mittevartalise kahju hüvitamise nõude esitamist lepingu rikkumise korral üksnes väga piiratud juhtudel.⁶¹ Üldkogu leidis, et hageja elektri võrguühenduse õigusvastane katkestamine võib anda kostjale õiguse nõuda mittevartalise kahju tekitamise eest hüvitist VÕS § 134 lg 1 alusel. Hageja lepingust tulenev kohustus tagada elektri võrguühendus ja mitte katkestada seda enne ELTS § 90 lg-s 7 sätestatud tähtaja möödumist on suunatud ka mittevartalise huvi järgimisele.⁶² Kuigi iseenesest annab VÕS § 134 lg 1 võimaluse nõuda mittevartalise kahju hüvitamist mh ELTS § 90 lg 7 rikkumise korral, ei keela seadus leppida pooltel kokku, et lepingu rikkumisega tekitatud mittevartalise kahju ei hüvitata, v.a VÕS § 106 lg-s 2 sätestatud juhul.⁶³

Elektri võrguühenduse õigusvastase katkestamise tulemusena tarbijale mittevartalise kahju hüvitiseks väljamõistetava rahasumma suurus sõltub konkreetsetest asjaoludest. Muu hulgas tuleb hüvitise suuruse määramisel arvestada aega, mille võrra katkestati võrguühendus ELTS § 90 lg-s 7 sätestatud etteteatamisajast varem. Samuti tuleb arvestada asjaoluga, kuivõrd ootamatu oli võrguühenduse katkestamine tarbijale. Mittevartalise kahju hüvitamine võib üldkogu arvates olla isegi välistatud või tuleb hüvitiseks välja mõista minimaalne rahasumma nt juhul, kui tarbijal on mitu elukohta ning tal oli võimalik ilma eriliste raskusteta asuda elama teise elukohta.⁶⁴

Nimetatud lahendi osas jäid mitmed riigikohtunikud eriarvamusele. Riigikohtunike Henn Jõksi ja Villu Kõve eriarvamuse kohaselt tõlgendas üldkogu ELTS § 90 lg-t 7

⁵⁶ RKÜKo 3-2-1-71-14 p 125.

⁵⁷ RKÜKo 3-2-1-71-14 p 126.

⁵⁸ RKÜKo 3-2-1-71-14 p 127.

⁵⁹ RKÜKo 3-2-1-71-14 p 130.

⁶⁰ RKÜKo 3-2-1-71-14 p 131.

⁶¹ RKÜKo 3-2-1-71-14 p 132.

⁶² RKÜKo 3-2-1-71-14 p 133.

⁶³ RKÜKo 3-2-1-71-14 p 134.

⁶⁴ RKÜKo 3-2-1-71-14 p 136.

ja VÕS § 134 lg-t 1 põhjendamatult liiga laialt, luues nii ohtliku pretsedendi sisutute vaidluste tekkeks: üldkogu otsuses saab näha soovi kehtestada elektriga varustamise alusetu katkestamise eest teenuse osutajale "karistuslik hüvitis", mis ei ole aga kooskõlas kahju hüvitamise üldpõhimõtetega.⁶⁵

Lisaks on lahendile esitatud riigikohtunike Villu Kõve ja Tambet Tampuu eriarvamus, mille punktidega 1–3 on ühinenud riigikohtunik Jaak Luik ja punktiga 2 on ühinenud riigikohtunik Peeter Jerofejev. Eriarvamus ei nõustunud Riigikohtunikud üldkogu otsuse resolutsiooni p-ga 2 ning otsuse nende põhjendustega, kus üldkogu leidis, et taastuenergia tasu regulatsioon on kooskõlas põhiseaduse (PS) ning Euroopa Liidu (EL) õigusega.

Eriarvamuse punktis 1 märkisid nad, et nad ei saa nõustuda üldkogu enamuse seisukohaga, et taastuenergia tasu maksmise kohustus ja selle määr on kehtestatud formaalselt põhiseaduspäraselt.⁶⁶ Punktis 2 väljendasid nad seisukohta, et ei saa nõustuda ka üldkogu otsuse nende põhjendustega, et taastuenergia tasu määr ei ole selle kehtestamisega taotletavaid eesmärgesid silmas pidades ilmselgelt põhjendatu. Kohtunikud leidsid, et üldkogu eelnimetatud seisukoht on vastuolus PS § 152 lg-ga 1, mille järgi jätab kohus kohtuasja lahendamisel kohaldamata mis tahes seaduse või muu õigusakti, kui see on vastuolus põhiseadusega.⁶⁷ Punktis 3 leiti, et üldkogu on põhjendamatult jätnud tähelepanuta küsimuse, kas põhivõrguettevõtja kehtestatud asjassepuutuvad taastuenergia tasu määrad on õigusaktidena kehtivalt avaldatud.⁶⁸ Eriarvamuse punktis 4 märgiti, et üldkogu oleks pidanud küsima EL Kohtult eelotsust küsimuses, kas taastuenergia toetuste regulatsioon on kooskõlas EL õigusega.⁶⁹

3. Menetlusõigus

3.1 Maa- ja halduskohtu pädevus menetluskulude jagamisel (3-2-4-1-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-4-1-15** oli vaidlusaluseks küsimuseks see, kas riigi õigusabi tasu kindlaksmääramise taotlus tuleb esitada maakohtule või halduskohtule, kui maakohtu antud riigi õigusabi raames esindas advokaat riigi õigusabi saajat halduskohtumenetluses. RÕS § 22 lg 1 kohaselt esitab advokaat riigi õigusabi tasu suuruse ja riigi õigusabi kulude hüvitamise ulatuse kindlaksmääramiseks taotluse riigi õigusabi andmise otsustanud kohtule. RÕS § 23 lg 1 kohaselt määrab kohtumenetluse käigus riigi õigusabi andmisel asja menetlev kohus riigi õigusabi tasu ja riigi õigusabi kulud kindlaks asjas tehtud kohtuotsuses või menetlust lõpetavas määruses või jätab need kindlaksmääramiseks tsiviilkohtumenetluse seadustikus ettenähtud menetluskulude kindlaksmääramise korda järgides. Sama paragrahvi teise lõike kohaselt määrab maakohus või halduskohus riigi õigusabi tasu ja riigi õigusabi kulud väljaspool kohtumenetlust kindlaks hagita menetluses.

Asjaolude kohaselt soovis isik riigi õigusabi tema esindamiseks tsiviilasja kohtueelses menetluses ja kohtus. Maakohus andis riigi õigusabi õigusdokumendi koostamiseks, õigusnõustamiseks või muuks esindamiseks, mille käigus võib antud õigusabi üle kanduda

⁶⁵ Riigikohtunike Henn Jõksi ja Villu Kõve eriarvamus Riigikohtu üldkogu 15.12.2015. a otsuse kohta tsiviilasjas nr 3-2-1-71-14.

⁶⁶ Riigikohtunike Villu Kõve ja Tambet Tampuu eriarvamus Riigikohtu üldkogu 15. detsembri 2015. a otsuse kohta kohtuasjas nr 3-2-1-71-14. Eriarvamuse punktidega 1–3 on ühinenud riigikohtunik Jaak Luik ja punktiga 2 on ühinenud riigikohtunik Peeter Jerofejev, p 1.

⁶⁷ Samas, p 2.

⁶⁸ Samas, p 3.

⁶⁹ Samas, p 4.

muuks riigi õigusabi liigiks RÕS § 17 lg 1 kohaselt. Riigi õigusabi osutamisel selgus, et asjakohane oli riigi õigusabi isiku esindamiseks halduskohtumenetluses.

Erikogu leidis, et käesoleval juhul tuli riigi õigusabi tasu suuruse ja riigi õigusabi kulude hüvitamise ulatuse kindlaksmääramise taotlus lahendada halduskohtus. RÕS § 22 reguleerib eelkõige riigi õigusabi taotluse sisu, vormi ja taotluse lahendamise aluseid. Samas reguleerib RÕS § 23 riigi õigusabi tasu ja riigi õigusabi kulude kindlaksmääramise korda, sh milline kohus ja milliste reeglite alusel taotluse lahendab. Kuivõrd käesoleval juhul osutati riigi õigusabi halduskohtumenetluse käigus, siis tuli halduskohtul kui asja menetleval kohtul määrata riigi õigusabi tasu ja riigi õigusabi kulud kindlaks asjas tehtud kohtuotsuses või menetlust lõpetavas määruses (RÕS § 23 lg 1).⁷⁰ Asja lahendanud kohus suudab ka kõige asjakohasemalt hinnata riigi õigusabi tasu taotluse põhjendatust, õigusabi osutamiseks kulutatud aega, toiminguid ning vajalikke kulusid.⁷¹

3.2 Menetlusedokumentide esitamine läbi e-toimiku (3-2-1-96-15)

Tsiviilkolleegium on viimasel ajal pidanud lahendama ka mitmeid e-toimikut puudutavaid küsimusi. Tsiviilasjas nr **3-2-1-96-15** käsitleti probleeme, mis seonduvad e-toimiku kaudu dokumentide esitamisega. Asjaolude kohaselt esitas hageja väidetvalt infosüsteemi e-toimik kaudu menetluskulude kindlaksmääramise avalduse koos lisadega. Kohtute infosüsteemist (KIS) ei nähtunud, et hageja oleks esitanud 12. märtsil 2014 menetluskulude kindlaksmääramise avalduse. Samuti ei tõendanud hageja, et ta sai dokumentide e-toimiku süsteemi jõudmise kohta vastuvõtukinnituse.

TsMS § 336 lg 2 esimese lause kohaselt loetakse elektrooniline dokument kohtule esitatuks, kui see on salvestatud kohtudokumentide vastuvõtmiseks ettenähtud andmebaasi. Sama lõike teise lause järgi edastatakse dokumendi saatjale selle kohta elektrooniline kinnitus. Justiitsministri 28. detsembri 2005. a määrusega nr 59 kehtestatud kohtule dokumentide esitamise korra § 20³ lg 5 esimese lause kohaselt saab esitaja e-toimiku süsteemi kaudu menetlusedokumentide esitamisel automaatse vastuvõtukinnituse dokumendi laekumise kohta kohtute infosüsteemi.

Riigikohus leidis, et **failide üleslaadimist ei saa võrdsustada dokumentide esitamisega kohtule**, sest pärast failide üleslaadimist on nende failide kohtule esitamiseks juhendi kohaselt vajalik läbida veel vähemalt kaks etappi. Nendeks on seni sisestatud andmete ülevaate etapp, vajadusel ka lõivu tasumise etapp ning viimasena tuleb vajutada eespool märgitud nupule "Edasi". Alles pärast seda kuvatakse arvutiekraanil teade, et dokument on menetlejale edastatud, ja saadetakse korra § 20³ lg-st 5 tulenevalt automaatne kinnitus dokumendi esitaja e-kirja aadressile. Seega ei saa ka e-toimiku kasutamise korral dokumentide esitaja eeldada dokumentide esitamist enne sellekohase kinnituse saamist.⁷² Praeguses asjas oleks hageja pidanud tõendama, et ta järgis e-toimikusse dokumentide üleslaadimise tehnilisi tingimusi ehk juhendit, mis oli vabalt kättesaadav.⁷³

---

⁷⁰ RKEKm 3-2-4-1-15 p 7.

⁷¹ RKEKm 3-2-4-1-15 p 8.

⁷² RKTkm 3-2-1-96-15 p 19.

⁷³ RKTkm 3-2-1-96-15 p 19.

3.3 Menetlusedokumentide kättetoimetamine (3-2-1-99-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-99-15** vaieldi menetlusedokumentide kättetoimetamise üle. TsMS § 311¹ lg 3 kohaselt loetakse menetlusedokument kätte toimetatuks, kui saaja avab selle infosüsteemis või kinnitab infosüsteemis selle vastuvõtmist dokumenti avamata, samuti siis, kui seda teeb muu isik, kellel saaja võimaldab infosüsteemis dokumente näha. Dokumentide kättetoimetamise registreerib infosüsteem automaatselt. Kostja väitis, et talle ei olnud dokumente e-toimikus vastu võttes nähtavad kõik dokumendid, mis seal pidanuksid olema, sh puudus hagiavaldus.

Riigikohus on olnud seisukohal, et kuigi infosüsteem registreerib dokumentide kättetoimetamise automaatselt, ei saa kättetoimetamise automaatset fikseerimist pidada siduvaks, kui TsMS § 311¹ lg 3 kohaldamise eeldused ei ole täidetud. Kui infosüsteem on registreerinud menetlusedokumentide kättetoimetamise, võib kohus lähtuda eeldusest, et dokument on nõuetekohaselt kätte toimetatud. Menetlusosalisel on siiski võimalus tõendada, et menetlusedokument ei ole talle TsMS § 311¹ lg 3 järgi kätte toimetatud.⁷⁴

Riigikohus lisas käesolevas määruses täiendavalt, et menetlusosalisel võib olla raske tõendada tema kontrolli alt väljas olevat asjaolu e-toimiku süsteemi võimaliku tehnilise rikke kohta. Seetõttu võib vajalikel juhtudel osutada otstarbekaks asjakohase teabe saamine (nt e-toimiku haldurilt) kohtu kaasabil. Asjakohaste tõendite esitamise kohustusele peab TsMS § 392 lg 1 p 4 kohaselt tähelepanu juhtima kohus. Välistatud ei pruugi olla see, et e-toimiku süsteemis talletatud tehniliste andmete alusel on võimalik tuvastada, millised dokumendid olid 18. augustil 2014 e-toimikus nähtavaks tehtud, st kas võis esineda olukord, et hageja nägi ja võttis vastu 4 dokumenti, kuid süsteem registreeris rikke tõttu rohkemate dokumentide kättetoimetamise.⁷⁵

3.4 Hagi tagamine solidaarvõlgnikest kostjate suhtes (3-2-1-140-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-140-15** olid arutluse all hagi tagamist puudutavad küsimused. TsMS § 377 lg 1 järgi võib kohus hageja taotlusel hagi tagada, kui on alust arvata, et tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha. TsMS § 378 lg 4, et hagi tagava abinõu valikul tuleb arvestada, et kohaldatav abinõu koormaks kostjat üksnes niivõrd, kui võrd seda võib pidada hageja õigustatud huvisid ja asjaolusid arvestades põhjendatuks. Rahalise nõudega hagi tagamisel tuleb arvestada hagi hinda.

Riigikohus leidis, et kohus võib olukorras, kus hageja on esitanud hagi erinevate solidaarvõlgnike vastu ühiselt, tagada hagi iga kostja vastu kogu nõude ulatuses, kui hageja põhistab, et hagi tagamine iga solidaarvõlgnikust kostja suhtes kogu nõude ulatuses on vajalik. Kohus ei saa ise valida, millise solidaarse kostja vara koormata, eelistades nii teisi.⁷⁶ Juhul, kui kohus peab hagi täiendavat tagamist vajalikuks, tuleb kostjate kinnistutele kohtulike hüpoteekide seadmisel ning sõidukite ja osahüügu osa arestimisel märkida lahendisse iga

⁷⁴ RKTkm 3-2-1-99-15 p 12; RKTkm 3-2-1-13-15 p 11.

⁷⁵ RKTkm 3-2-1-99-15 p 14.

⁷⁶ RKTkm 3-2-1-140-15 p 10.

varaeseme kohta rahasumma, mille maksmisel selleks ettenähtud kontole või mille ulatuses pangagarantii esitamisel hagi tagamine selle eseme osas tühistatakse.⁷⁷

Lisaks juhtis tsiviilkolleegium tähelepanu sellele, et tulenevalt TsMS § 383 lg-st 1¹ tagab kohus rahalise nõudega hagi üksnes juhul, kui antakse tagatis vähemalt viie protsendi ulatuses nõudesummalt, kuid mitte vähem kui 32 euro ja mitte rohkem kui 32 000 euro ulatuses. Tagatise eesmärgiks on tagada kostjatele tagatise arvel alusetu hagi tagamisega tekitatud kahju hüvitamine. Seda eesmärki tuleks arvestada ka hagejalt TsMS § 383 lg 1¹ järgi tagatise nõudmisel juhul, kui kohus otsustab hagi tagada iga solidaarkostja suhtes kogu nõude ulatuses. Seega tuleks sel juhul hagejalt nõuda hagi tagamise tagatise maksmist vähemalt 5% iga kostja vastu esitatud nõudesummalt.⁷⁸

Riigikohtunik Malle Seppik jäi aga lahendi osas eriarvamusele, leides, et ringkonnakohtu määrus on täies ulatuses õige ega nõustunud koosseisu enamuse seisukohaga, nagu oleks ringkonnakohus eksinud TsMS § 377 lg 1 ja § 378 lg 4 kohaldamisel.⁷⁹

3.5 Alaealise lapse esindamine kohtumenetluses (3-2-1-127-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-127-15** on tsiviilkolleegium käsitlenud alaealise lapse (kohtumenetluses) esindamise ja tema varaga tehingute tegemise küsimusi. Tegemist oli kaasomandi lõpetamise asjaga, kus kostjaks oli alaealine isik, kellel oli TsÜS § 8 lg 2 teise lause järgi piiratud teovõime ja kellel ei olnud TsMS § 202 lg 2 esimese lause järgi üldjuhul tsiviilkohtumenetlusteovõimet. Tema seaduslikud esindajad (lahuselavad ema ja isa) ei olnud ühel meelel kaasomandi jagamise viisi osas. Viimaks lahendati asi kompromissiga, millele andis kostja poolt nõusoleku ainult üks tema seaduslik esindaja – lapse ema. Isa vaidlustas kompromissi.

Riigikohus leidis, et ühise hooldusõigusega vanemad esindavad last kui menetlusosalist kohtumenetluses üldjuhul ühiselt. Samas võivad nad PKS § 120 lg 1 viimase lause järgi leppida kokku ka ühise esindusõiguse teostamise korraldamises – eelkõige saab leppida kokku, et last esindab tehingu tegemisel üks vanem, ning vanem saab sellisel juhul TsÜS § 119 lg 2 järgi volitada teist vanemat enda asemel last ka esindama (edasivolitus). Seejuures toimub volituse andmine TsÜS § 118 lg 1 kohaselt esindatava poolt vastava tahteavalduse tegemisega esindajale või isikule, kellega tehingu tegemiseks volitus antakse, või avalikkusele. Kuna esindusele kohtus kohaldatakse TsMS § 217 lg 4 järgi tsiviilseadustiku üldosa seaduses esinduse kohta sätestatud, saab vanem volitada teist vanemat esindama enda asemel last ka kohtumenetluses.⁸⁰ Kuid kui vanemad ei ole enne kohtumenetlust või ka kohtumenetluse ajal vaidlust puudutavas küsimuses üksmeelel, saab vanem taotleda PKS § 119 järgi endale ainuotsustusõiguse andmist, mis annab talle ühtlasi õiguse last üksi kohtumenetluses esindada.⁸¹

Riigikohus märkis, et kuigi PKS § 120 lg 7 järgi teise vanema nõusolekut eeldatakse, kui vanem esindab last iseseisvalt (üksi), siis sellest ei tulene, et ühise hooldusõiguse korral võibki vanem last üksi esindada. Viidatud sättes sisalduv eeldus on ümberlükatav. Eeltoodu kehtib ka kohtumenetluses lapse esindamise kohta.⁸²

⁷⁷ RRTKm 3-2-1-140-15 p 10.

⁷⁸ RRTKm 3-2-1-140-15 p 10.

⁷⁹ Riigikohtunik Malle Seppiku eriarvamus tsiviilasjas nr 3-2-1-140-15

⁸⁰ RRTKm 3-2-1-127-15 p 23.

⁸¹ RRTKm 3-2-1-127-15 p 23.

⁸² RRTKm 3-2-1-127-15 p 23.

Lisaks leiti lahendis, et **lapsele kuuluva kinnisasja kaasomandi lõpetamiseks on lisaks kaasomanike, sh last esindava(te) vanema(te) tahteavaldusele vaja ka kohtu eelnevat nõusolekut või vähemalt hilisemat heakskiitu kaasomandi lõpetamiseks kokkuleppes soovitud viisil.** Kohtu nõusolek on vajalik ka juhul, kui vanem soovib kanda enda kontole lapse raha, mida ei ole vaja lapse ülalpidamiskulude katteks.⁸³ Kohus saab TsMS § 476 lg 1 järgi algatada sellise menetluse ka omal algatusel. See on lapse huvide kaitseks vajalik eelkõige juhul, kui menetlusosalised paluvad kohtumenetluses kinnitada kompromissikokkuleppe, mille sõlmimiseks on lapse esindaja(te)l perekonnaseaduse järgi vaja kohtu nõusolekut.⁸⁴ Riigikohus möönis, et asja õige ja kiire lahendamise huvides saab kohus lahendada kompromissilepingule nõusoleku andmise koos hagiastajaga, arvestades hagita menetluse erisusi. Üksnes asjaolust, et kohus on kinnitanud menetlusosaliste kompromissi lapsele kuuluva kinnisasja kaasomandi lõpetamise ja hüvitise lapse seadusliku esindaja kontole kandmise kohta, ei saa aga järeldada, et kohus on ühtlasi andnud ka nõusoleku nende tehingute ja toimingute tegemiseks.⁸⁵

Tsiviilkolleegium märkis ka, et lapse vara müügist saadava raha paigutamine lapse seadusliku esindaja pangakontole ei ole üldjuhul põhjendatud. Vanemad peavad lapse vara võimaluse korral kuni lapse täisealiseks saamiseni säilitama ja pigem kasu saamise teel suurendama kui vähendama. **Üldjuhul ei ole lapse huvides võõrandada lapsele kuuluv vara tema ülalpidamiseks vajalike vahendite saamiseks.**⁸⁶

Lisaks käsitles Riigikohus ka TsMS § 217 lg 7 tõlgendamist, mille järgi ei ole vanematel õigust menetluses last esindada, kui menetluses esindab last selleks määratud esindaja. Riigikohus asus seisukohale, et viidatud sätet tuleb tõlgendada eelkõige koosmõjus TsMS §-ga 219, mis reguleerib menetlusosalisele kohtu poolt esindaja määramist. TsMS § 219 lg 1 järgi määrab kohus tsiviilkohtumenetlusteovõimetule isikule, kellel puudub seaduslik esindaja, kuni seadusliku esindaja menetlusse astumiseni ajutise esindaja, kui poole menetluses osalemise takistus seab ohtu poole olulise huvi. Samuti võib kohus määrata TsMS § 219 lg 2 järgi tsiviilkohtumenetlusteovõimetule isikule teda puudutava perekonnaasja menetluses esindaja, kui see on vajalik tsiviilkohtumenetlusteovõimetu isiku huvide kaitseks. Lisaks võib vanemate esindusõigus olla ka PKS § 120 lg 6 ja § 180 lg 1 p 3 järgi osas õigusvaidlustes välistatud, mistõttu tuleb lapse sellises õigusvaidluses esindamiseks määrata PKS § 209 järgi erieestkostja. Tsiviilkolleegiumi hinnangul kehtib TsMS § 217 lg 7 eelkõige neil juhtudel.⁸⁷

---

⁸³ RKTkm 3-2-1-127-15 p 25.

⁸⁴ RKTkm 3-2-1-127-15 p 25.

⁸⁵ RKTkm 3-2-1-127-15 p 25.

⁸⁶ RKTkm 3-2-1-127-15 p 26.

⁸⁷ RKTkm 3-2-1-127-15 p 27.